

trachtte dit zoveel mogelijk te verzachten.¹ In Medan kregen de krijgsgevangenen te maken met een Japanse luitenant die later commandant werd van het grote krijgsgevangenencomplex te Singapore en zich daar uiterst correct gedroeg: hij was onkreukbaar en kwam steeds voor de belangen der gevangenen op. Een andere groep Knil-krijgsgevangenen had aan de Birma-spoorweg van een Japanse luitenant, aldus majoor J. van Baarsel²,

‘totaal geen last. Hij was helemaal geen oorlogsheer of blaaskaak zoals zoveel Jappen. Van een Japanse militaire geest merkten we niets bij hem . . . Zelden liet hij zich zien en als hij, bij grote uitzondering, eens door het kamp liep, dan wachtte hij niet af tot hij gegroet werd, maar knikte verlegen en groette soms het eerst.’³

Evenwel: ‘We hadden ook niks aan hem’, want klachten over het optreden van de Japanse onderofficier met wie de gevangenen dagelijks te maken hadden, wimpelde hij af.⁴

Dat was een algemeen verschijnsel: in veel kampen merkte men nauwelijks iets van de Japanse officieren en had men in de eerste plaats te maken met onderofficieren of zelfs met Japanse soldaten⁵, onder wie er veelal één was die een toonbeeld wilde zijn van trouw aan zijn keizer, zijn kracht zocht in hard optreden en daarmee een norm stelde waar officieren die begrip hadden voor wat de gevangenen doorstonden, niet van durfden afwijken. Ook Japanse officieren die hun best deden om ‘de keizerlijke weg te volgen’, konden evenwel soms optreden op een wijze die de indruk wekte dat zij van een zekere ridderlijkheid wilden getuigen, ja graag de gunst der officieel geminachte blanken wilden verwerven. Hoe kan men anders verklaren, ‘waarom’, schrijft van Witsen,

‘toch vaak werkelijk gemeend werd geïnformeerd naar de familie der krijgsgesvangenen; waarom een Japans officier krijgsgevangenen op de thee uitnodigde in zijn huis en aan zijn vrouw voorstelde, toen zij ‘vrijwillig’ zijn hibiscus-haag hadden geknipt; waarom een andere officier persoonlijk een operatiepatiënt . . . door nacht en ontij naar een Japans ziekenhuis bracht; . . . waarom heel wat Japanners zogenaamd Engelse les vroegen’ –

¹ C. van Heekeren: *De ‘Atjeh-party’*, p. 89. ² Zijn laatste functie was geweest dat hij als commandant was opgetreden van het fort-van den Bosch te Ngawi toen dat als interneringsoord van ‘NSB’ers werd gebruikt. ³ J. van Baarsel: ‘Onder de Jappen’, p. 65. ⁴ A.v., p. 66. ⁵ Volgens de Japanse gegevens bestonden de kampstaven in ’42 uit 2 637 militairen (onder wie 135 officieren) en in ’45 uit 6 798 (onder wie 423 officieren).